

TÜRK YÜKSEK TAHSİL GENÇLİĞİNİN DEĞERLER SİSTEMİ

Bir Seçkinler Grubunun Batılılaşma Vetiyesi
Üzerinde Bir İnceleme ¹.

Prof. Dr. Herbert H. HYMAN

Doç. Dr. Arif T. PAYASLIOĞLU

Frederick W. FREY

I

“Modernleşme”, “Batılılaşma” veya “Gelişme” kavramı ekseriya teknolojik ve ekonomik değişmeler açısından incelenmektedir. Halbuki bu kabil incelemelerin, ekonomik değişmelerin hem sebebi hem de neticesi olmak bakımından, az gelişmiş veya modernleşme yolunda bulunan bir memleket halkının değer sistemlerine de teşmili gerekmektedir. Çünkü bir sosyal grubun değerler sistemi iktisadî faaliyetlerin yürütülme ve kaynakların kullanılma şekilleri üzerine tesir edebileceği gibi bilfiil gerçekleşmiş bulunan ekonomik değişmeleri de aksettirebilir. İşte Türk halkının değerler sistemi üzerindeki bu incelememiz, modernleşme yolunda bulunan bir memleketle ilgili meselelerin araştırılması ve anlaşılmasında bu bakımdan faydeli olabilecektir.

¹. Bu araştırma, ICA vasıtasıyla New York ve Ankara Üniversiteleri arasında yapılan bir teknik yardım anlaşması gereğince 1957 - 58 ders yılında Fakültemizde tedris ve araştırma faaliyetlerine katılan Columbia Üniversitesi Profesörlerinden Dr. H. H. Hyman tarafından idare edilmiştir. Araştırmanın yapılmasında Doç. Dr. A. T. Payaslıoğlu ve Ford Foundation'ın bursiyesi olarak Türkiye'de bulunan F. W. Frey kendisi ile birlikte çalışmışlardır. Araştırma ile ilgili faaliyetler geniş ölçüde 1957 - 58 ders yılında “Sosyal İlimlerde Araştırma Metodları” kur pratiğine katılan birinci sınıf öğrencileri tarafından yapılmıştır.

Muhtevası itibariyle değerlendirilmesi bir kenara bırakılacak olursa araştırma bilhassa iki bakımdan önem taşımaktadır :

1. Sosyal meselelerin incelenmesinden modern araştırma metodlarının faydelerini göstermeye çalışmak,

2. Öğrencileri araştırmaya bilfiil iştirak ettirmek suretiyle onlara inceleme metodlarının kullanılmasında plânlı ve düzenli grup çalışması konusunda tecrübe ve meleke kazandırmak.

Makalenin İngilizce orijinali A. B. D. de Public Opinion Quarterly dergisinin 1958 Sonbahar sayısında (Vol. XXII, No. 3) yayınlanmıştır.

Türkiye'de modernleşme yolunda hernekadar daha evvel de bir takım teşebbüsler yapılmış ise de bu hareket esas itibariyle Atatürk inkı-lâpları ile en kudretli noktasına ulaşmıştır. Gerçekten Cumhuriyetin kuruluşunu müteakip geniş bir sanayileşme, lâiklik ve batılılaşma programının tatbikine şahit oluyoruz. Bu gayeleri hedef tutan gayretler, birtakım an'aneleri olan, geniş ölçüde ziraî karakterde, islâm kültürüne bağlı ve siyasî kurumları bakımından mutlakiyetçi bir muhitte tatbik edilmiştir ve ana hatları itibariyle halen de aynı istikâmetlerde gelişmektedir. Fiilî alandaki bu şayanı dikkat gelişme ve değişmelere, şüphesiz, cemiyetteki değerler sahasında birtakım değişmeler tekabül etmekte ve bunların incelenmesi gayet enteresan bir mahiyet taşımaktadır.

Yekûnu 25 milyona yaklaşan ve en basit köy topluluklarından İstanbul gibi büyük şehirlere kadar çokçeşitli muhitlerde yaşayan bir nüfus kütesinin değer sistemlerini tam ve toplu bir şekilde tasvire şüphesiz imkân yoktur. Hususile bizim incelememizde bu derece geniş bir tetkik alanına gerekli araştırma tekniklerinin tatbiki mümkün görünmemektedir. Diğer bazı memleketlerde bu kabil bir araştırma için kolaylıkla temin edilebilecek kaynaklar ve personel henüz Türkiye'de mevcut değildir. Efkârı umumiye araştırmalarında gereken mülâkatları yapabilecek tarzda ve memleket ölçüsünde yetiştirilmiş elemanlar ve özel teşekküllerin elinde neticelerin tasnifinde faydalanılabilecek IBM makineleri gibi mekanik ve sür'atli tasnif vasıtaları bulunmamaktadır. Coğrafi şartlar ve yerleşme şekilleri anket tarzındaki araştırmaları memleket ölçüsünde yapmak arzusunda bulunan ilim adamının bu arzusunu gerçekleştirmesine pek imkân vermemektedir. Halkın takriben % 75 ini köylüler teşkil etmektedir². Köyler ise, bozkırlar, dağlar ve sert iklim şartları gibi tabii maniler sebebiyle ulaşılması güç ve geniş bir ülke üzerinde dağınık bir manzara arz etmektedirler. Bu köylerin büyük bir kısmı ile ulaştırma ekseriya geçit vermeyen toprak yollar vasıtasile sağlanmaktadır. Diğer taraftan nüfusun takriben % 65 i³ okuma yazma bilmediğinden, soruları cevaplandırarak kimseler tarafından şahsen doldurulacak soru kâğıtlarının kullanılması da imkânsızdır. Bu kabil bir araştırmayı plânlama ve tatbik bakımından geçmişte yapılmış araştırmalarda edinilmiş tecrübelerden faydalanmak da kabil değildir. Zira bildiğimize göre köylere de şâmil olmak üzere örnekleme anketi metodu ile Türkiye'de şimdiye kadar yapılmış yegâne araştırma hükûmet ve ICA'nin desteğiyle gerçekleştirilen

². İstatistik Yıllığı, 1953, Cilt 21, Yayın No : 360, sh. 44, (Ankara : Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü) Nüfusu 2000 den aşağı yerler köy olarak kabul edilmektedir.

³. *Ibid*, sh. 79. Bu nisbet 7 yaşından yukarı nüfus için hesaplanmış olup 1945 - 50 devresindeki bilgilere dayanmaktadır.

ziraatteki makineleşmenin tesir ve neticeleri üzerindeki bir incelemedir ⁴. Bunun dışındaki tecrübe sosyal araştırmalar bazı münferit köyler üzerinde yapılmış antropolojik incelemelerle talebe grupları ve şehir halkı arasında tatbik edilmiş birkaç tetkike inhisar etmektedir.

Bütün bu pratik sınırlılıklar Türkiye'de anket tarzındaki araştırmaların gelişmesini güçleştirmekle beraber bizi bu konuda yersiz bir çekingenliğe de sevk etmiş değildir; zira biz Türk halkının değer sistemlerinin memleket ölçüsünde tam ve doğru bir tasvirini, Türk millî karakterinin bir portresini takdim etmek hedefini gütmüyoruz. Bu genişlikte bir inceleme başlangıçta ortaya koymuş bulunduğumuz genel problem bakımından büyük bir önem taşımakla beraber cemiyet içinde özel bir yeri bulunan stratejik bazı grupların araştırma konusu olarak ele alınmaları da aynı derecede ehemmiyetlidir. Realitedeki güçlükler bizi incelememizde daha ziyade bu ikinci yolu tutmaya sevk etmiştir. Bu sebeple cemiyet içinde özel bir önem taşıyan bir grup olarak gençliği ele alacağız: Zira Türkiye'nin istikbaldeki hayatında bunların değer ölçüleri hâkim olacağı gibi Türkiye'de yakın geçmişte meydana gelen değişikliklerin bilhassa tesiri altında kalanlar da gençlerdir. Diğer taraftan araştırmamızı gençler arasından sadece erkeklere hasredeceğiz; çünkü, hernekadar inkılâplar kadın ve erkek eşitliğini sağlamış ise de, tesir ve nüfuz itibarıyla erkekler halen hâkim bir durumdadırlar ⁵. Nihayet gençliğin erkekler gurubu içinden de İstanbul Robert Kolej talebeleri ile Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi talebelerini ele alacağız ⁶.

Bir cemiyette aydınların, başka bir deyimle cemiyetin tahsil görmüş zümresinin, sosyal değişmelerdeki öncülüğü ayrıca bir izahata ihtiyaç gös-

⁴. Türkiye'de Ziraî Makinalaşma, Ankara Üniversitesi S. B. F. yayınları No : 39 - 21, Ankara 1954

⁵. Bu konuda enteresan ve manidar bir müşahadeye B. M. Meclisine seçilen kadın mebusların sayısında görülen değişmelerde rastlamak kabildir. Gerçekten 1935 yılında kadın'ara seçme ve seçilme hakkı tanındığındanberi aşağıdaki tabloda görüleceği üzere mebus seçilen kadınların sayısında hem mutlak hem de nisbî bakımdan devamlı bir düşme göze çarpmaktadır:

T. B. M. M. Dönemleri

	1935	1939	1943	1946	1950	1954	1957
Kadın mebuslar	18	15	16	9	3	4	8
Yekûn nisbeti	4,5	3,5	3,5	2	0,6	0,6	1,3

Kaynak : Türkiye B. M. M. Albümü, Ankara T. B. M. M. Matbaası.

⁶. Talebeler üzerinde yapılan araştırmalarda gösterdikleri yardım ve alâka dolayısıyla muharrirler, Dean Allen ve Robert Kolej'in diğer idarecilerine teşekkürlerini sunarlar.

termeyecek kadar açıktır ⁷. Bununla beraber araştırma konusu olarak yukarıda zikredilen iki öğretim müessesesine mensup öğrencilerin seçilmiş bulunması sebepleri üzerinde bazı açıklamalar yapmamız gerekmektedir. Robert Kolej takriben bir asır evvel Amerikalılar tarafından kurulmuş özel bir öğretim müessesesidir. Bu müessesenin öğretim programları Amerikan okullarınıninkilere benzetilerek hazırlanmıştır; hocaların önemlice bir kısmı Amerikalıdır; derslerde Amerikan ders kitaplarından faydalanılmaktadır; ve nihayet öğretim geniş ölçüde İngilizce olarak yapılmaktadır. Öğrencilerden alınan ücretler bir hayli yüksektir. Bu müesseye giden talebelerden önemlice bir kısmı zengin aile çocuklarıdır ve kayda değer bir miktarı da Türkiye'deki gayrimüslim gruplara mensuptur ⁸. Bütün bu sebeplerle Robert Koleje giden talebelerin ve bunların ailelerinin batı veya hiç değilse Amerikan kültürüne karşı sempati beslemekte olmaları muhtemeldir. Zira aksi takdirde kendi arzuları ile kendilerini havası, kaynakları ve çalışma şekilleri itibariyle Amerika ile

⁷. Türkiye'de ilkokul ötesinde tahsile devam edebilenler çok düşük bir grup teşkil etmektedirler. Gerçekten ilkokul talebelerinin sadece % 8, i ilkokuldan sonra tahsillerine devam edebilmektedirler. Ayrıca şu noktayı da gözönünde tutmak gerekir ki 1949 da ilkokul çağındaki çocuklardan ancak % 58,3 ü fiilen tahsil görmekte idiler; demek oluyor ki bütün Türk çocuklarından sadece % 4,7 si ilkokuldan sonra tahsillerine devam etmektedirler. International Bank for Reconstruction and Development, The Economy of Turkey, (Baltimore; The John Hopkins University Press, 1951) sh. 173.

1947 - 48 ders yılında tahsil görmekte olan talebelerin % 90 ı ilkokul, % 4 ü ortaokul, % 1 i lise ve sadece % 1 i de yüksek tahsil müesseselerinde bulunuyordu. Small Statistical Abstract of Turkey, 1949 (Ankara: General Directorate of Statistics, Publication No: 314, n. d.), Pp. 121 - 137.

⁸. Her iki müesseseden inceleme konusu olarak seçilen örneklerle giren talebelerden Robert Kolejlilerin % 20 si "gayri müslim" olduklarını belirttikleri halde 399 SBF öğrencisinden sadece 3 tane si müslüman olmadıklarını ifade etmişlerdir. Ailelerini hangi sosyal sınıfa mensup hissettikleri tarzında sorulan bir soruya, Robert Kolej talebelerinin % 37 si «Yukarı sınıf», % 61 i «Orta sınıf» % 2 si «İşçi sınıfı» ve % 01 «Aşağı sınıf» şeklinde cevap vermişlerdir. Buna karşılık bu nisbetler SBF talebeleri için sırasıyla % 8, % 80, % 9 ve % 3 tür. Talebelerin babalarının mesleklerine dayanılarak yapılan objektif bir tahlil de bu konuda aşağı yukarı aynı neticeleri vermektedir. Gerçekten belli başlı dört meslek grubu nazarı itibare alınırsa Robert Kolej talebelerinden sadece % 23 ü devlet memuru veya subay çocuklarıdır; % 6 sının babaları ziraatle iş-tigal etmektedir. Buna mukabil % 37 sinin babaları ticaret erbabı ve % 26 sinin ki de serbest meslek sahibidir. Baba mesleği bakımından SBF talebelerinin durumu ise bundan tamamile farklıdır. Bu Fakülte de babası devlet memuru veya subay olanların nisbeti % 49, ziraatçi olanlar % 11, ticaretle iş-tigal edenler % 23 ve serbest meslek erbabı ise sadece % 8 dir.

bu derece yakınlık gösteren bir müessesenin tesirlerine maruz bırakmaları pek beklenemez ⁹.

Robert Kollejin bu durumuna karşılık Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi devlet elile kurulmuş resmî bir müessesedir. Bu müessesede de takriben bir asır önce kurulmuş ve kuruluşundanberi devlet dairelerine memur yetiştiren başlıca kaynağı teşkil etmiştir. Öğretim programları bu maksada uygun olarak hazırlanmış ve Türk ve Avrupa kültürüne göre ayarlanmıştır. Talebelerden alınan harçlar çok cüz'î olduğu gibi bunların önemlice bir miktarı devlet burslarından da faydalanmakta ve Fakülteden mezun olanlardan büyük bir kısmı devlet daire ve müesseselerinde vazife almaktadırlar. Bu itibarla bu Fakülteden mezun olacak talebelerin merkezi ve mahalli devlet teşkilâtında oynayacakları rolün önemi ve binnetice bunların değer sistemlerinin Türkiye'nin istikbali bakımından haiz olduğu ehemmiyet açıktır. ¹⁰. Mahiyeti farklı olmakla beraber Robert Kolej talebeleri de böyle seçkin bir grup teşkil etmektedirler. Mamafih biz bu iki grubun değer sistemlerinin müşterek yönleriyle olduğu kadar bunlar arasındaki farklılıklarla da ilgileniyoruz. Bu değerlerin, takip edilen tahsil usullerine ve bağlı bulunulan talî kültür yapısına tâbi olup olmadığı meselesi pekalâ bahis konusu edilebilir ve bu bakımdan Robert Kolej talebelerinin Amerikalı talebelere Siyasal Bilgiler Fakültesi talebelerinden daha fazla bir benzerlik gösterecekleri tahmin olunabilir ¹¹.

⁹. Mamafih bazı ailelerin de çocuklarını sırf İngilizce öğrenmeleri amacıyla Robert Kollete göndermekte olmaları ihtimal dahilindedir.

¹⁰. İdare alanındaki bu önemli rolleri yanında Siyasal Bilgiler mezunları ötedenberi B. M. M. nde ve hükûmette de mühim bir yer tutmuşlardır. 1943 den evvel bu müessese mezunlarının Meclisteki nisbeti vasatî % 13 ve yüksek tahsil görmüş mebuslar arasındaki nisbeti ise % 20 civarında olmuştur. 1943 den sonra da S. B. F. mezunları Hukuk ve Tıp Fakülteleri ve Harbiye ile birlikte mebusların büyük bir çoğunluğunun tahsillerini yaptıkları dört yüksek tahsil müessesesinden biri olarak gözükmektedir. (Bu bilgiler T. B. M. M. ce 1920 yılındanberi neşredilmekte olan yıllıklardan çıkarılmıştır).

¹¹. Robert Kollejin yüksek kısmı iki bölümdür. Bunlardan biri 4 yıl süreli Mühendis Mektebi diğeri de son iki yılı Üniversitenin aşağı yukarı ilk iki yılına takabül eden bir nevi Fen ve Edebiyat bölümüdür. S. B. F. ise esas itibariyle bir siyasi ve iktisadi ilimler öğretimi yapmaktadır. Bu sebeple bu iki müesseseye mensup talebeler arasında müşahade edilebilecek bazı farklar, her iki müessesenin eğitim şekil ve felsefesinden ziyade görülen derslerin farklılıklarından ileri gelmekte olabilir. Mamafih, S. B. F. ne bir derece benzerlik arzeden Robert Kolej Fen ve Edebiyat kısmı talebeleri bu bakımdan bir nevi kontrol grubu teşkil etmektedir ve her hangi bir netice ortaya konulmazdan evvel S. B. F. talebeleri bu grupta daima karşılaştırılmıştır.

Bu iki grup arasında müşahade edilebilecek bazı farklılıklar, şüphesiz, bu öğretim müesseselerine gelen kimselerin esasen daha başlangıçta farklı ve her iki tahsil kurumunun genel tutumuna uygun bir görüş sahibi bulunmalarına atfolunabilir. Bununla beraber her müessesenin muhtelif sınıflarında bulunan talebeleri ayrı ayrı kendi aralarında mukayese etmek suretiyle başlangıçtaki bu farklılıkların görülen tahsil tarzına göre sınıflar ilerledikçe daha belirli bir hal alıp almadıklarını tayin etmek kabildir. Şayet bu mukayese sonunda başlangıçtaki farklılıkların daha belirli bir şekil aldığı müşahade edilirse bu takdirde tâbî olunan eğitim şeklinin de farklılıkların ortaya çıkmasında müessir olduğu anlaşılacaktır. Bu tarz bir tahlil aynı zamanda, bizatihî olgunlaşma ve yüksek tahsilin, eğitim tarzı ne olursa olsun umumiyetle bütün Türk talebelerinin değer sistemleri üzerinde bazı değişiklikler husule getirip getirmediği gibi daha bazı başka hususları da aydınlatabilir ¹²,

Çok geniş bir saha teşkil eden değerler arasından incelemeye tâbi tutmak üzere bazılarının seçilmesi güç ve daha ziyade araştırmacının ilgi konusuna bağlı bir husustur. Bizim ilgi konumuz Türkiyenin batılılaşma ve modernleşme gayretleriyle ilgili değerlerdir. Fakat "batı" ile ilgili değerler nasıl tâyin ve tefrik edilecektir? Bu meselenin, Türk değerler sistemini, daha evvel yapılmış araştırmalarda batılı veya batılı olmayan memleketler için tesbit edilmiş bulunan değerlerle mukayese suretiyle *ampirik* bir tarzda halli mümkündür. Yahut da meseleyi, mantıken batılılaşma ve modernleşme ile daha fazla uygunluk gösteren bazı değerler tesbit etmek ve tarihî ve geleneksel bakımdan batılı olmayan kıymetler örgüsünün bir parçası şeklinde tezahür eden diğer değerleri bunlardan ayırmak suretiyle analitik yoldan çözmek düşünülebilir. Mamafih bahis konusu geleneksel değerler hakkında neticeler çıkarırken son derece ihtiyatla hareket etmek lâzımdır; zira bu gibi değerlerden bazılarının batılılaşmaya bir engel teşkil etmelerine karşılık diğer bazılarının da sür'atli bir batılılaşma hareketile kabili telif olmaları pekâla mümkündür. Meselenin analitik yoldan hallinde ortaya çıkan bu gibi güçlükler bizi incelememizde ampirik yolu seçmeye sevketmiştir. Şayanı şükrandır ki elimizde daha önce Gillespie ve Allport tarafından yapılmış ve mukayeseye esas teşkil edebilecek bir inceleme mevcuttur. Bu incelemede on muhtelif memlekete mensup gençler arasında seçilen küçük örnek gruplar tetkik edilmek suretiyle bunların değer sistemlerinin ve istikbal hak-

Gerek S. B. F. gerekse Robert Kollajde birinci sınıflardaki talebe-
yaşları 20 dir.

kındaki davranışlarının tâyinine çalışılmıştır¹³. Gillespie ve Allport tarafından yapılan bu araştırmada, karşılaştırma yapmamız kabil gruplar yani Üniversite talebeleri ele alınmış¹⁴ ve çeşitli memleketler üzerinde durulmuştur. Bu memleketler arasında İsrail ve Mısır gibi iki Ortadoğu memleketi, Birleşik Amerika, Fransa, İtalya, Almanya gibi batılı ve gelişmiş memleketlerle Meksika ve Güney Afrika gibi şu veya bu kategoriye sokulması müşkül daha bazı ülkelerin her almaktadır. Bu itibarla Türk Üniversite gençliğinin değerler örgüsünün, bu çeşitli tipteki memleketler arasındaki yerini tâyin mümkün olabilir; bu zaviyeden, bir taraftan geleneksel Ortadoğu diğer taraftan da batı kültürlerinin tesiri altında bulunması sebebiyle Türkiyenin bu ikisi arasında bir noktada yer alacağı ve Robert Kolej talebelerinin de daha ziyade batıya yaklaşan bir durum gösterecekleri tahmin edilebilir. Vardığımız sonuçları değerlendirirken daha ziyade ampirik esaslara dayanmakla beraber bazı davranış ve inançların batılı olmadıklarını ihtiyatlı bir şekilde tarihî ve mantikî temellere istinat ederek takdir yoluna gideceğiz.

II

Gerek S. B. F. de gerekse Robert Kolejdeki talebe sayısının mahdut olduğu mülâhazasıyla herhangi bir örnek seçme yoluna gidilmeyerek her iki müessesedeki erkek talebelerin tamamı araştırmaya dahil edilmiş, sa-

¹³. J. Gillespie and G. W. Allport, Youth's Outlook on the Future, Doubleday Papers in Psychology, 1955.

Dr. Gillespie ve Dr. Allport bu incelemelerinde sorulan açık sorulara verilen cevapların tasnifinde kullandıkları şifre kategorilerini büyük bir nezaket göstererek bize göndermişlerdir. Bu suretle bizim bulduğumuz sonuçlarla onların buldukları sonuçların karşılaştırılmasında ortaya çıkan farklar verilen cevapların tasnifinde başka başka esaslar kullanılmış olmasına atfedilemez; zira biz de, Türk gençlerinin verdikleri cevapların tasnifinde Dr. Gillespie ve Dr. Allport'un diğer memleketler gençleri için kullandıkları esasları aynen kullanmış bulunuyoruz. Gillespie - Allport araştırması 1949 - 1951 yılları arasında yapılmıştır. Buna karşılık bizim incelememiz 1957 - 1958 yıllarında yapılmıştır. Değerler olayların tesirleri altında kaldığı ölçüde ve istikbal hakkındaki inançlarla ilgili sorular bakımından, iki araştırmanın yapıldıkları zaman ara'lığı içinde cereyan eden hâdiselerin verilen cevaplarda müessir olduğu şüphesizdir; bu sebeple mukayeseleri yaparken iki araştırmanın farklı tarihlerde yapılmış olmasından doğabilecek hususlara gereken dikkati göstermek lâzımdır.

¹⁴. Gillespie ve Allport inceledikleri gruplara hem kız hem de erkek talebeleri dahil etmişlerdir. Mamafih, vardıkları sonuçlar kız ve erkek talebeler için ayrı ayrı gösterilmiş olduğundan bizim Türk erkek talebeler hakkında vardığımız sonuçları onların diğer memleketler erkek talebeleri hakkında vardıkları sonuçlarla mukayese etmek kabil olmuştur.

dece Türk vatandaşı olmayanlar hariç tutulmuştur ¹⁵. Bununla beraber, devamlı gayretlere rağmen Robert Kollejden ancak 259 talebe yani Türk erkek talebe sayısının % 72 si ve S. B. F. den de 399 talebe veya erkek öğrencilerin % 68 i araştırma grubuna girmişlerdir. Soru kâğıtları birkaç defa talebelere dağıtıldığı halde incelemeye katılmayanlar muhtemelen Üniversiteye muntazaman devam etmeyen yahut başka şehirlerde bulunan veya ilgisiz öğrencilerdir. Bu sebeple varılan sonuçların batılılaşma derecesini ve tahlilin tesirlerini bir raddeye kadar hakikatte olduğundan fazla göstermesi ihtimali vardır; zira araştırma grubuna dahil olan talebeler umumiyetle dikkatli, ilgili ve muntazam öğrencilerdir. Bu konuda su noktayı da belirtmek gerekir ki, varılan sonuçlar bütün Türk halkı nazarı itibare alındığı takdirde batılılaşma derecesini şüphesiz olduğundan çok fazla büyütmemektedir; zira inceleme konumuzu teşkil eden öğrenciler batılılaşma yolunda bütün avantaj ve imkânlarla sahip küçük ve özel bir gruptur. Buna karşılık inceleme grubumuzda bulunacak herhangi geleneksel bir karakteristik Türk halkının bütünü bakımından evleviyetle doğru sayılmak gerekir.

Gillespie ve Allport tarafından yapılan araştırmada kullanılan soru kâğıdı incelememize esas alınmakla beraber bazı sorular Türkiye bakımından fazla bir önem taşımadığından çıkartılmış ve yeni bazı sorular ilâve edilmiştir. Sorular tercüme edildikten sonra kontrolden geçirilmiş ve soru kâğıdı nihaî şeklini alınca çoğaltılarak yapılan muhtelif toplantılarda öğrencilere dağıtılmış ve doldurtulmuştur. Soru kâğıtlarını dolduranların hüviyetlerini saklı tutmak bakımından gerekli tedbirler alınmıştır.

III

Robert Kollej talebelerine nisbetle modern Türk toplumunu daha yaklaşık bir şekilde temsil ettikleri nazarı dikkate alınarak önce S. B. F. talebeleri hakkında varılan sonuçlar takdim olunacaktır. Bu gruba giren gençlerin birçok bakımlardan "modern" vasfını taşıdıklarını tesbit için herhangi bir araştırmaya lüzum yoktur. Günlük yaşayışla ilgili hareket ve faaliyetler bakımından bu gençler tamamiyle batı medeniyeti ölçülerine uygun davranışlar göstermektedirler. Bu husus onların giyinişlerinin-

¹⁵. Gerek SBF gerekse Robert Kollejde diğer Ortadoğu memleketlerinden gelmiş bir miktar talebe tahsil görmektedir. İlgili konumuz Türk kültürü içinde uzun zaman yaşama neticesi ortaya çıkan değerlerin tasviri olduğundan Türk vatandaşı olmayan öğrencileri incelemeye dahil etmedik. Bununla beraber araştırma alanımız içinde Türkiye'de uzun zamandır yaşamakta bulunan gayrimüslim azınlıklara mensup sülheler mevcuttur. Bu tali kültürlerin tesirleri meselesi üzerinde ileride durulacaktır.

de, temizlik ve sağlıkla ilgili faaliyetlerinde ve daha birçok hususlarda kendini açıkça belli etmektedir. Ancak biz hayatın daha başka bir vechesi ile ilgiliyiz; bizim ilgi konumuz bu gençlerin inandıkları, derin bir bağlılık duydukları değerlerdir. Acaba bu bakımdan onlar eski gelenekleri mi, modern Türkiyeyi mi, batılı bir anlayışı mı yoksa bütün bunların bir karışımını mı temsil etmektedirler? Evvelce belirtildiği gibi değer sistemleri itibariyle bu gençlerin batılilik dereceleri, bu konuda bulunan sonuçlar Gillespie ve Allport'un diğer memleketler gençleri hakkında vardıkları sonuçlarla karşılaştırılmak suretiyle tâyin edilecektir ¹⁶. Bunu takiben, buldukları tahsil müessesesinin özelliği dolayısıyla batılı tesirlere daha fazla mâruz kalmaları neticesi Robert Kolej talebelerinin, S. B. F. öğrencileri zaviyesinden ortaya çıkan bu değerler sisteminde ne gibi farklılıklar gösterdikleri araştırılacaktır. Ancak daha evvel, okuyucuya, varılan sonuçların tefsirinde bir hareket noktası sunmak bakımından, Türk toplumunun belli başlı geleneksel değerlerinin ve devrimlerin bunlar üzerine getirdiği yeniliklerin çok kısa ve zarurî olarak son derece basitleştirilmiş bir özetini vermek gerekmektedir.

Muhtemelen, Orta Asya menşinden gelmeleri, daha sonra buradan Batıya doğru akınları, islâm dinini yaymak üzere yaptıkları harplerin ilâhi iradeye uygun ve dolayısıyla meşru sayılması ve tarihte başarılı imparatorluklar kurmuş bulunmaları sebebiyle Türk toplumunda askerlik kabiliyeti üzerinde önemle durulmuştur. Kurtuluş Savaşı ve devrimler ve bunu idare eden başlıca liderlerin parlak bir askerlik hayatından gelmeleri şüphesiz militarizme atfedilen değeri daha da arttırmıştır. S. B. F. talebeleri militarizme atfolunan bu değeri dikkate değer bir ölçüde ortaya koymaktadırlar. Gerçekten Gillespie ve Allport kendi incelemelerinde muhtelif memleketlere mensup gençlik gruplarına sordukları bir soruda bunlardan harp hakkındaki düşüncelerini belirtmelerini istemişlerdir. Bu soruya verilen cevaplardan "harp bazen iyi bir şeydir" şeklinde olanına en yüksek nisbette Meksika, Mısır ve Güney Afrika gibi "gelişme emelinde" olan memleketler gençleri arasında rastlanmaktadır ve bu nisbet % 18 ile % 34 arasında değişmektedir. Şüphesiz Türkiye'de gelişme emelinde bir memlekettir; ancak harp konusunda yukarıdaki görüşü destekleyen öğrencilerin % 33 gibi bir nisbete ulaşması, millet olarak gelişme ülküsü ötesinde militarizme atfolunan değerlerin de bir ifadesi sayılmak gerekir. Benzer bir araştırmanın yapıldığı diğer on memlekette öğrencilerin çoğunluğu harbin "lüzumsuz ve önlenilmesi kabil" olduğu kanaatinde buldukları halde S. B. F. talebeleri arasında bu nisbet an-

¹⁶. Müteakip referansların hepsi Gillespie ve Allport'un yukarıda bahsedilen eserlerine yapılmış atıflar olup, bu eserin hangi sahifesine atıfta bulunulduğu ayrıca zikredilmeyecektir.

eak % 28 dir. Bu şekilde tezahür eden umumî kanaatı, muhtemel bir harbin realitelerine gönülsüzce boyun eğmek şeklinde değil fakat açıkça bir değer olarak kabul etmek lâzımdır. Zira Gillespie ve Allport incelenen "millî gruplardan hiçbirinde talebelerin üçte birinden fazlasının dünyanın üçüncü bir cihan harbinden kurtulabileceğine inanmadığını ve aşağı yukarı yarısının böyle bir harbin 15 yıl içinde patlak vereceğine inandıklarını" belirttikleri halde Türk gençleri bu konuda, aksine daha iyimserdiler; gerçekten bunlardan sadece % 36 sı önümüzdeki 15 yıl içinde bir dünya harbi çıkabileceğine ihtimal vermektedir, % 35 i ise böyle bir harbin hiçbir zaman çıkmıyacağına inanmaktadırlar ¹⁷.

Tarih boyunca Türklerde militarizme verilen öneme karşılık, yakın zamanlara kadar milliyetçilik üzerinde durulmamıştır. Atatürk, Osmanlı İmparatorluğunun son devirlerinde başlıyan milliyetçilik cereyanlarına büyük bir hız vermek suretiyle bu prensibi Cumhuriyetin temellerinden biri haline getirmiştir. Bu suretle milliyetçelik devrimlere engel teşkil eden geleneklerin terki dolayısıyla ortaya çıkan boşluğu doldurmakta birinci derecede rol oynamıştır. Modern Türkiye'de militarizm artık dinin veya hükümler bir sülâlenin değil fakat lâik ve milliyetçi bir devletin emrinde ve hizmetinde bulunmaktadır. İncelenen gençlik grubunda, milliyetçilik konusundaki bu değer kendisini kuvvetle hissettirmektedir. Çeşitli memleketler gençliklerinin değerler hiyerarşisini ortaya çıkarmak için Gillespie ve Allport tarafından kullanılan açık sorulardan birçokları Türk gençlerine sorulduğu zaman, bunların umumiyetle diğer gençlik gruplarından farklı olarak, derin bir milliyetçilik duygusuna sahip buldukları görülmektedir. Bu konuda "bir baba olarak evlâtlarınıza öğretmeye en fazla önem vereceğiniz iki şey nedir?" şeklindeki soruya S. B. F. öğrencilerinin % 20 si "millete faydalı olmayı" cevabını vermişlerdir. Gillespie ve Allport bu konuda "Mısırlı gençler arasındaki nisbetin % 19 gibi çok yüksek bir seviyede bulunduğunu" ve Meksika hariç hiçbir memlekette bu nisbetin % 3 ü aşmadığını belirtmektedir. "Hangi gaye için şahsî zaman, para ve rahatınızdan en fazla fedakârlık yapmayı göze alırdınız?" sorusunu gençlerin % 45 i "milletin refahı için" tarzında cevaplandırmışlardır. Yine Gillespie ve Allport bu sorunun yalnız Mısırlı gençler tarafından "ekseriya" bu tarzda cevaplandırıldığını ifade

¹⁷. Gençlerin üçüncü bir Dünya Harbi çıkmıyacağı konusundaki iyimserliklerini gösteren diğer bir delil de «başınıza gelebilecek en kötü iki şey neler olabilir» sorusuna verilen vecaplarda tezahür etmektedir. Gerçekten bu soruyu cevaplandıran öğrencilerin sadece % 2 si harpten bahsetmiştir. Aynı şekilde «muhtemel ölüm sebebiniz ne olabilir» sorusuna verilen cevaplarda da harp, öğrencilerin yalnız % 4 ü tarafından zikredilmiştir.

etmektedirler. “Hayatınız boyunca, yapmış olmakla en ziyade iftihar duyacağınız iki şey neler olabilir” sorusuna öğrencilerin % 46 sı “milletin saadet ve refahı” ile ilgili cevaplar vermişlerdir. Bu konuda Gillespie ve Allport’un buldukları en yüksek nisbetler Meksika % 25 ve Mısır % 20 dir. Bu rakam Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa için sırası ile % 3 ve % 6 dır.

Açıklamalarımızın bu noktasında, yukarıdaki soruların derin bir şekilde prestijle ilgili oldukları ve binnetice elde edilen sonuçların sun’î bir şişkinlik gösterdikleri; millete bağlılığın samimi olarak benimsenmiş bir değerden ziyade öğrencilerin böyle görünmek istemiş bulunmalarından ileri gelebileceği şeklinde bir itiraz vârit olabilir. Ancak, unutmamak gerekir ki bu cevaplar, çok çeşitli tarzlarda cevaplandırılmaları kabil açık sorulara öğrencilerin *kendiliklerinden* vermiş oldukları karşılıklardır. Diğer taraftan bu konuda daha da önemli bir nokta, prestij endişesi ile şişirilmiş cevaplar verme hatasına aynı derecede maruz bulunan Robert Kolej öğrencilerinin aşağıda belirtileceği gibi, bu derece aşırı bir milliyetçilik vasfı göstermemeleridir. Kanaatimizce S. B. F. öğrencilerinde bu değer bu kadar köklü oluşunun sebebi, bu gençlerin memleketin geleceğinde oynayacakları rol ile ilgilidir. Öğrenciler tarafından bu rolün öneminin idrakî muhtemelen milliyetçilik konusundaki değeri kuvvetlendirmektedir. Gillespie ve Allport’un, Amerikan gençliğinin “hususî hayatlarına” “önem verme” şeklindeki temayülllerini münakaşa ederlerken ileri sürdükleri gibi Amerikan yüksek tahsil öğrencileri müstakbel devlet hizmeti üzerinde durmamakta bu gibi hizmetlerden hoşlanmamaktadır. Buna karşılık incelenen S. B. F. gençleri devlet hizmeti için hazırlanmaktadır ve bunların büyük bir kısmı ileride devlet teşkilâtı içinde yer alacaktır. Filhakika, “mahallî meselelerle mi, millî meselelerle mi, yoksa milletlerarası meselelerle mi daha fazla ilgileneceğinizi umuyorsunuz?” şeklindeki soruyu S. B. F. li gençlerin % 67 si “Millî meselelerle” diye cevaplandırmışlardır. Bunun gibi müstakbel ve muhtemel 6 faaliyet sahası içinden “kendilerini en ziyade tatmin edecek 3 tanesini sıralamaları” istenildiğinde öğrencilerin % 53’ü “millî ve milletlerarası hayatı ıslah faaliyetlerine katılmayı” bir, iki ve üçüncü derecede tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Allport ve Gillespie’nin araştırmalarında bu rakamı aşan aynı mahiyetteki cevaplar Meksika, Japon ve İsrail gençleri tarafından verilmiş olup nisbetler sırası ile % 69, % 60 ve % 54 dür. Diğer memleketler gençlikleri bu konuda çok daha düşük nisbetler göstermektedirler.

Bu suretle tezahür eden milliyetçilik, Türk tarihi ışığında gözönüne alındığında, geleneksel olmaktan ziyade *modern* bir değer sayılmak gerekir. Bu değer, modern olması dışında aynı zamanda Batılı telâkki

guların diğer değerlerle çatışmadığı hallerde gençler arasında revaç bulunduğu tahmin edilebilir. Nitekim «tamamiyle olgun bir hayat görüşüne sahip olmak için şu veya bu şekilde bir dinî inanca sahip bulunmayı» zarurî görüp görmedikleri şeklinde ve doğrudan doğruya din konusu ile ilgili kapalı bir soruya öğrencilerin % 69 u evet cevabını vermişlerdir.¹⁹ Mamafih bu sonuç Gillespie ve Allport'un incelemesinde aynı soruya diğer memleketler gençlerinin cevaplarıyla karşılaştırılırsa Türk gençlerinin Amerikan gençlerinden ancak biraz fazla ve Alman, İtalyan gençlerinden çok daha az dindar oldukları ortaya çıkmaktadır. Bir baba olarak çocuklarına öğretecekleri en önemli iki şey hakkındaki soruya verilen cevaplar arasında «ahlâkî ve dinî prensiplerin» nisbeti % 31 i bulmakta ise de bu cevapların bir çoğunda dinden ziyade ahlâk üzerinde durulmuştur. Türk gençlerinin ruhî hayatında dinin oynadığı rolü göstermek bakımından en enteresan nokta «kanaatinizce muhtemel ölüm sebebiniz ne olacaktır?» şeklindeki soruya verilen cevaplarda ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da temas edildiği gibi bir takım dinî düşünce ve hareket tarzlarının benimsenen diğer bazı değerlerle çatışma halinde olmasına, dinin felsefî muhtevası ve bazı temel esaslarının tesirlerini devam ettirebilmesi pekâlâ kabildir. Nitekim islâmiyetin «kader» veya «totalizm» felsefesi öğrencilerden % 14 ünün ölüm sebebi olarak «eceli» zikretmelerinde kendini göstermektedir. Bu suretle «ecel» bu konuda en fazla zikredilen üç sebep arasında yer almaktadır²⁰.

Türk cemiyeti, geleneksel olarak, siyasî müesseseleri itibariyle mutlakiyetçi ve sosyal münasebetlerin bir çoğunda da otoriter bir karakter taşımıştır. Atatürk'ün idaresinde siyasî mutlakiyetçilik yerini zahiren demokratik bir rejime bırakmış ise de, tatbikatta tek parti sistemi yolu ile bir dereceye kadar devam etmiştir. Buna karşılık otoriterlik, yani eğitim usulleri, genel sosyal değişmeler ve batıdan gelen fikirlerin tesiri ile muhtemelen bir hayli zaiflemiştir. Fakat bunun derecesi tâyin edilmiş değildir.

¹⁹. S. B. F. öğrencileri arasında daha önce yapılmış bir ankette bu konuda varılan sonuçlarla bu incelemede varılan sonuçlar umumiyetle benzerlik göstermektedir; mamafih daha önce yapılmış olan araştırmada dinî değerler biraz daha kuvvetli görünmektedir. Bknz.: A. T. J. Matthews, *Yetişen Türk İdarecileri*, (Ankara: İdarî İlimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1955) yayın No: I, sh. 54 - 58, 63 - 66.

²⁰. Bu soruya verilen cevapların tasnifinde Gillespie ve Allport «Ecel» şeklinde bir kategori kullanmamışlardır. Bu itibarla bizim incelememizde, Gillespie ve Allport'un, «muhtemel ölüm sebepleri» konusunda kullandıkları bütün kategoriler kullanılmakla beraber, zikredilmiş sıklığı gözönünde tutularak «ecel» şeklinde bir kategorinin daha ilâve edilmesi gerekmiştir.

Öğrencilere sorulan iki soruya verilen cevaplar siyasî hayatta mutlakiyetçilik ve sosyal münasebetlerde otoriterlik konusu ile ilgili bazı değerleri bir dereceye kadar aydınlatmaktadır. Bu konulardan birinde gençlerden, demokratik bir rejimin işleyişinde "halk tarafından idare" ile "halk için idareden" daha ziyade hangisini tercih ettiklerini belirtmeleri istenmiştir. Türk siyasî hayatının eski ve yakın mutlakiyetçilik vasıf ve temayüllerine rağmen, müstakbel idareciler zümresini teşkil eden S. B. F. öğrencilerinden sadece % 47 si "halk için idare" üzerinde durmuşlardır; bu rakam Gillespie ve Allport'un diğer bütün memleketler gençlikleri için bu konuda buldukları rakamlardan daha düşüktür. "Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibariyle kötü ve tehlikeli olduğu güçlüklerle dolu bir yerdir" şeklindeki ve otoriterlik temayüllerini aksettirdiği kabul edilen kanaati paylaşıp paylaşmadıkları hakkındaki soruyu öğrencilerin % 39'u, bu görüşle mutabık oldukları tarzında cevaplandırmışlardır. Bu nisbet hayatın hakikaten tehlikeli ve korkulu olduğu Güney Afrika, Meksika ve Mısır hariç, Gillespie ve Allport tarafından diğer bütün memleketler gençlikleri için bulunan nisbetlerden yüksektir. Bu cevapların telkin ettiği sonuç şu olabilir: İncelenen öğrenci grubunda - S. B. F. öğrencileri - siyasî mutlakiyetçilikle ilgili değerler önemini kaybetmiş görünmekle beraber otoriterlik temayülleri devam etmektedir. Ancak derhal belirtelim ki bu konudaki deliller son derece kifayetsizdir.

Bu açıklamalar S. B. F. öğrencilerinin Türk camiasındaki geleneksel ve modern değerlerin karışımını teşkil eden bir değerler sistemine sahip olduklarını göstermektedir. Denilebilir ki bu gençlerin benimsedikleri değerler onların çeşitli hayat tecrübelerinden doğmaktadır. Bu değerlerin benimsenmesine müessir olan amillerin izahı için imkân ve kaynaklarımız müsait olmamakla beraber yaptığımız incelemeye dayanarak, S. B. F. de gördükleri öğretimin bu gençlerin bağlandıkları değerlerin benimsenmesindeki tesirini tetkik etmek kabildir. Gerçekten birinci sınıftan son sınıfa doğru muhtelif sınıflardaki öğrencilerin yukarıda bahis konusu edilen değerler bakımından durumlarını mukayese suretiyle tahsilin bu değerler üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiği araştırılabilir. Bu noktada, öğrencilerin yaşlarının büyümesi ve olgunlaşmalarının da benimsedikleri değerlerde değişmelere sebep olabileceği akla gelmekte ise de, bunun fazla bir tesir icra edeceğine ihtimal verilemez; zira evvelce de işaret edildiği gibi birinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 20 civarındadır. Bu hususu böylece belirttikten sonra aşağıdaki I no : lu tabloya bir göz atalım. Derhal farkedilmektedir ki, sınıflar ilerle-

guların diğer değerlerle çatışmadığı hallerde gençler arasında revaç bulunduğu tahmin edilebilir. Nitekim «tamamiyle olgun bir hayat görüşüne sahip olmak için şu veya bu şekilde bir dinî inanca sahip bulunmayı» zarurî görüp görmedikleri şeklinde ve doğrudan doğruya din konusu ile ilgili kapalı bir soruya öğrencilerin % 69 u evet cevabını vermişlerdir.¹⁹ Mamafih bu sonuç Gillespie ve Allport'un incelemesinde aynı soruya diğer memleketler gençlerinin cevaplarıyla karşılaştırılırsa Türk gençlerinin Amerikan gençlerinden ancak biraz fazla ve Alman, İtalyan gençlerinden çok daha az dindar oldukları ortaya çıkmaktadır. Bir baba olarak çocuklarına öğretecekleri en önemli iki şey hakkındaki soruya verilen cevaplar arasında «ahlâkî ve dinî prensiplerin» nisbeti % 31 i bulmakta ise de bu cevapların bir çoğunda dinden ziyade ahlâk üzerinde durulmuştur. Türk gençlerinin ruhî hayatında dinin oynadığı rolü göstermek bakımından en enteresan nokta «kanaatinizce muhtemel ölüm sebebiniz ne olacaktır?» şeklindeki soruya verilen cevaplarda ortaya çıkmaktadır. Yukarıda da temas edildiği gibi bir takım dinî düşünce ve hareket tarzlarının benimsenen diğer bazı değerlerle çatışma halinde olmasına, dinin felsefî muhtevası ve bazı temel esaslarının tesirlerini devam ettirebilmesi pekâlâ kabildir. Nitekim islâmiyetin «kader» veya «totalizm» felsefesi öğrencilerden % 14 ünün ölüm sebebi olarak «eceli» zikretmelerinde kendini göstermektedir. Bu suretle «ecel» bu konuda en fazla zikredilen üç sebep arasında yer almaktadır²⁰.

Türk cemiyeti, geleneksel olarak, siyasî müesseseleri itibariyle mutlakiyetçi ve sosyal münasebetlerin bir çoğunda da otoriter bir karakter taşımıştır. Atatürk'ün idaresinde siyasî mutlakiyetçilik yerini zahiren demokratik bir rejime bırakmış ise de, tatbikatta tek parti sistemi yolu ile bir dereceye kadar devam etmiştir. Buna karşılık otoriterlik, yani eğitim usulleri, genel sosyal değişmeler ve batıdan gelen fikirlerin tesiri ile muhtemelen bir hayli zayıflamıştır. Fakat bunun derecesi tâyin edilmiş değildir.

¹⁹. S. B. F. öğrencileri arasında daha önce yapılmış bir ankette bu konuda varılan sonuçlarla bu incelemede varılan sonuçlar umumiyetle benzerlik göstermektedir; mamafih daha önce yapılmış olan araştırmada dinî değerler biraz daha kuvvetli görünmektedir. Bknz.: A. T. J. Matthews, *Yetişen Türk İdarecileri*, (Ankara : İdarî İlimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1955) yayın No: I, sh. 54 - 58, 63 - 66.

²⁰. Bu soruya verilen cevapların tasnifinde Gillespie ve Allport «Ecel» şeklinde bir kategori kullanmamışlardır. Bu itibarla bizim incelememizde, Gillespie ve Allport'un, «muhtemel ölüm sebepleri» konusunda kullandıkları bütün kategoriler kullanılmakla beraber, zikrediliş sıklığı gözönünde tutularak «ecel» şeklinde bir kategorinin daha ilâve edilmesi gerekmiştir.

Öğrencilere sorulan iki soruya verilen cevaplar siyasî hayatta mutlakiyetçilik ve sosyal münasebetlerde otoriterlik konusu ile ilgili bazı değerleri bir dereceye kadar aydınlatmaktadır. Bu konulardan birinde gençlerden, demokratik bir rejimin işleyişinde “halk tarafından idare” ile “halk için idareden” daha ziyade hangisini tercih ettiklerini belirtmeleri istenmiştir. Türk siyasî hayatının eski ve yakın mutlakiyetçilik vasıf ve temayüllerine rağmen, müstakbel idareciler zümresini teşkil eden S. B. F. öğrencilerinden sadece % 47 si “halk için idare” üzerinde durmuşlardır; bu rakam Gillespie ve Allport’un diğer bütün memleketler gençlikleri için bu konuda buldukları rakamlardan daha düşüktür. “Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibariyle kötü ve tehlikeli olduğu güçlüklerle dolu bir yerdir” şeklindeki ve otoriterlik temayüllerini aktirdiği kabul edilen kanaati paylaşıp paylaşmadıkları hakkındaki soruyu öğrencilerin % 39’u, bu görüşle mutabık oldukları tarzında cevaplandırmışlardır. Bu nisbet hayatın hakikaten tehlikeli ve korkulu olduğu Güney Afrika, Meksika ve Mısır hariç, Gillespie ve Allport tarafından diğer bütün memleketler gençlikleri için bulunan nisbetlerden yüksektir. Bu cevapların telkin ettiği sonuç şu olabilir: İncelenen öğrenci grubunda - S. B. F. öğrencileri - siyasî mutlakiyetçilikle ilgili değerler önemini kaybetmiş görünmekle beraber otoriterlik temayülleri devam etmektedir. Ancak derhal belirtelim ki bu konudaki deliller son derece kifayetsizdir.

Bu açıklamalar S. B. F. öğrencilerinin Türk camiasındaki geleneksel ve modern değerlerin karışımını teşkil eden bir değerler sistemine sahip olduklarını göstermektedir. Denilebilir ki bu gençlerin benimsedikleri değerler onların çeşitli hayat tecrübelerinden doğmaktadır. Bu değerlerin benimsenmesine müessir olan amillerin izahı için imkân ve kaynaklarımız müsait olmamakla beraber yaptığımız incelemeye dayanarak, S. B. F. de gördükleri öğretimin bu gençlerin bağlandıkları değerlerin benimsenmesindeki tesirini tetkik etmek kabildir. Gerçekten birinci sınıftan son sınıfa doğru muhtelif sınıflardaki öğrencilerin yukarıda bahis konusu edilen değerler bakımından durumlarını mukayese suretiyle tahsilin bu değerler üzerinde ne gibi değişiklikler meydana getirdiği araştırılabilir. Bu noktada, öğrencilerin yaşlarının büyümesi ve olgunlaşmalarının da benimsedikleri değerlerde değişmelere sebep olabileceği akla gelmekte ise de, bunun fazla bir tesir icra edeceğine ihtimal verilemez; zira evvelce de işaret edildiği gibi birinci sınıf öğrencilerinin yaş ortalaması 20 civarındadır. Bu hususu böylece belirttikten sonra aşağıdaki I no : lu tabloya bir göz atalım. Derhal farkedilmektedir ki, sınıflar ilerle-

dikçe milliyetçilik ve militarizm gibi belli başlı değerlerde bariz bir düşme olmaktadır. Tabir caiz ise öğrenciler sınıfları gittikçe yükseldikçe daha batılı veya hayat hakkında daha realist olmaktadır.

TABLO : I

**SBF. NİN MUHTELİF SINIFLARDAKİ ÖĞRENCİLERİN
İNCELENEN DEĞERLER BAKIMINDAN GÖSTERDİKLERİ
FARKLILIKLAR (*)**

	1. S.	2. S.	3. S.	4. S.
İstikbalde gerçekleştirilmesi en ziyade gurur verecek iki şey :				
Milletin ilerlemesine yardım :	48 %	39 %	41 %	34 %
Çocuklara baba olarak öğretilecek en önemli iki şey				
Millete yararlı olmak	31	15	8	14
En ziyade fedakârlık yapılacak gaye :				
Milletin refah ve saadeti	43	39	36	34
Millî ve milletlerarası meselerle iştigali çeşitli 6 faaliyet sahasının en önemli 3 tanesi arasında zikredilenlerin nisbeti :	63	49	44	43
Esas itibariyle millî meselerlerle ilerleyeceklerini ümid edenlerin nisbeti :	73	65	63	60
Harbin bazen iyi bir şey olduğu kanaatinde bulunanların nisbeti :	42	30	19	34
Milletlerarası durum hal çaresi olarak :				
Egemen millî devlet esasını kabul edenler :	55	53	26	34
Dünya Devleti fikrini kabul edenler :	27	33	42	46

(*) Bazı öğrencilerin bazı soruları cevaplandırmamış bulunmaları sebebiyle çeşitli sorulara cevap veren öğrencilerin sayısı sorudan soruya değişmekle beraber genel olarak sorulara cevap veren öğrencilerin sayısı birinci sınıftan itibaren, sırasıyla 154, 114, 73 ve 58 dir.

Pek muhtemeldir ki, tahsil boyunca müşahede edilen bu değişiklik, umumiyetle eğitim, hayatta zamanla daha realist olma ve sosyal siyasî ilimler tedrisatı görme gibi âmillerin neticesi olarak gelişen batılılaşma neticesinden doğmaktadır. Meselâ yukarıdaki tabloda son sınıf öğrencilerinin, milletlerarası halihazır durum konusunda *kabul ettikleri* hal çaresi bakımından küçük sınıflara nisbetle daha az milliyetçi buna karşılık, muhtemelen gördükleri tahsil sonucu, “dünya devleti” fikrine daha fazla mütemayil oldukları görülmektedir. Yüksek tahsilin tesiri ile, benimsenen değerlerde görülen bu değişme bir başka misâlin ışığında çok daha belirli bir hal almaktadır. Bu misâl şudur : öğrencilere verilen sorulardan biri milletlerarası durumun istikbaldeki şekli hakkında *tahminlerinin* ne olduğu idi. Tabloda görüleceği üzere öğrenciler sınıfları ilerledikçe “dünya devleti” fikrine *daha fazla temayül etmelerine* rağmen böyle bir şeyin gerçekleşeceğine *daha az* ihtimal vermektedirler. Gerçekten birinci sınıf öğrencilerinin % 25 inin dünya devletinin gerçekleşeceğine inanmalarına karşılık son sınıf öğrencilerinin sadece % 12 si bunu ihtimal dahilinde görmektedirler. Buradan açıkça anlaşılmaktadır ki tahsil bu gençlerin realizmlerini arttırmakta fakat ümitlerini kırmamaktadır. Daha önce temas ettiğimiz başka bir soruya verilen cevaplarda ise öğrencilerin son sınıfa doğru, bir bakıma acı realizmlerinin artışı daha bâriz bir şekilde kendini göstermektedir: İltimasın mı yoksa kabiliyetin mi hayatta ilerlemelerine daha fazla yardımcı doğunacağı şeklindeki soruya “kabiliyet” diye cevap verenlerin nisbeti birinci sınıf öğrencileri arasında % 90 olduğu halde son sınıfta % 83 e düşmektedir. Şüphesiz hayatın acı realitelerinin bu öğrenciler üzerindeki tesiri cüz’idir ve çok büyük bir ekseriyet, hayatta ve mesleklerinde ilerlemede kabiliyetin esas rolü oynayacağı kanaatini muhafaza etmektedir ; fakat küçük ölçüde de olsa bu inançta bir çökme müşahede edilmektedir.

Okuyucunun tercihinine göre Batılılaşma veya realizm istikametindeki bu değişikliklerin *sadece* olgunlaşma veya muhtevası ne olursa olsun umumiyetle yüksek tahsilin bir sonucu olmadığı Rober Kolej öğrencilerinin aynı sorulara verdikleri cevaplardan anlaşılmaktadır. Filhakika aşağıda görüleceği gibi, soru kâğıtlarını cevaplandıran Rober Kolej öğrencileri *toplu olarak* SBF öğrencilerinden farklı olmakla beraber Kolej öğrencilerinin birinci sınıftan son sınıfa doğru mukayeseleri herhangi bir gelişmeye işaret sayılabilecek bir sonuç vermektedir. Bu sebeple I numaralı tabloda SBF li gençler için bulunan neticeler ya bu öğrencilerin gördükleri eğitimden doğmakta, yahutta okunan derslerin Fakülteye giren belirli tipteki öğrenciler üzerindeki tesirlerinden gelmektedir.

IV

S. B. F. öğrencilerinin benimsedikleri değerler hakkındaki bu açıklamalardan sonra şimdi bunları Rober Kolej öğrencileri için elde edilen sonuçlarla karşılaştırabiliriz. Evvelce de temas edildiği gibi böyle bir mukayese iki bakımdan ilgi çekicidir. Bir bakıma Rober Kolej öğrencileri de S. B. F. öğrencileri gibi memleketin geleceğinde önemli rol oynayacak yüksek tahsil görmüş seçkinler zümresine dahildirler. Her iki eğitim müessesesindeki öğrenciler de Türkiye'deki geleneklerin ve yeniliklerin tesirlerine mâruz kalmışlardır; ne bu sebeple geleneksel ne modern veya Batıya ait değerlerin bir karışımına sahip olmaları beklenebilir. Diğer taraftan S. B. F. öğrencilerinden farklı olarak Rober Koleje giden öğrencilerin şahsen veya aileleri itibariyle Batıya daha mütemail olmaları ihtimali ve geniş ölçüde Amerikan sistemi bir eğitime tabi tutulmaları bunlarda Batıya aid değerlerin daha belirli bir hal almasına yol açabilir. Bu sebeple Rober Kolej öğrencilerinin incelenmesi, Türk cemiyetine has değerlerin işaret edilen şartlar altında ne dereceye kadar değiştiğini gösterebilecek enteresan bir mahiyet taşımaktadır.

S. B. F. öğrencileri ile Rober Kolej öğrencilerini mukayese ederken, Robert Kolejde oldukça önemli bir miktara varan gayrimüslim öğrencileri ayırmak uygun olacaktır. Zira aksi takdirde iki müessesedeki öğrenciler arasında ortaya çıkabilecek herhalgi bir farklılığın, şu veya bu etnik ve dinî grubun cemiyetin genel yapısı içindeki durumundan doğan, özel bir takım değerlerin tesirinden ileri gelmesi ihtimali mevcuttur ²¹. Bu sebeple ancak S. B. F. ve Rober Kolejdeki müslüman öğrenciler karşılaştırıldığı zaman ortaya çıkacak bir farklılık, görülen öğretimin muhtevastındaki farklılıkla, her iki gruptaki öğrencilerin bu müesseselere girmezden evvelki farklılıklarının müşterek tesirlerine atfolunabilir.

Bununla beraber gayrimüslim azınlığın aynı değerler bakımından durumlarını tespit de pratik zaviyeden ilgi çekicidir. Zira, hernekadar bu azınlık politik bir kuvvet teşkil edecek durumda değilse de Türkiyenin iktisadî hayatında gayet önemli bir rol oynadığına da şüphe yoktur. Diğer taraftan bu azınlık grubu sosyal karakteri itibariyle Türk camiasından oldukça farklı bulunduğundan, bu grubu incelemek suretiyle Türklere has değerlerin Batılı değerler karşısında ne dereceye kadar mukavim olduğunu da bir dereceye kadar tâyin etmek kabildir. Zira azınlık gruplarına mensup öğrenciler Türk kültürünün derin şekilde tesiri altında bulunmakla

²¹. Bahis konusu azınlık gruplarının, Türkiye'nin genel nüfusuna nisbeti % 2 civarında olduğu halde Robert Kolejdeki araştırma grubunu meydana getiren örnekteki öğrencilerin takriben % 20 si gayrimüslimdir.

beraber, bunların Bzülü değerlere en az mukavemet gösterecekleri beklenebilir. Bu sebeple bu gençlerin değerler sisteminde rastlanacak Türklere has geleneksel vasıflar Türk değerlerinin mukavemet derecesine bir delil sayılmalıdır.

Bu noktaları belirttikten sonra şimdi sonuçlara geçebiliriz. Rober Kollej müslüman ve gayri müslim öğrencilerine ait sonuçlarla S. B. F. öğrencileri için genel olarak bulunan sonuçlar aşağıdaki II numaralı tabloda gösterilmiştir.

TABLO : II

SBF ÖĞRENCİLERİ İLE R. K. ÖĞRENCİLERİ ARASINDA BENİMSENEN DEĞERLER BAKIMINDAN ORTAYA ÇIKAN FARKLILIKLAR

	R. K.		SBF
	Gayri müslim	Müslim	
İstikbalde gerçekleştirilmesi en ziyade gurur verecek iki şey :	(43)	(190)	(371)
Ailesine yararlı olmak :	28 %	25 %	34 %
Millete yararlı olmak :	9	34	46
Beşeriyete ve milletlerarası camiaya faydalı olmak :	9	17	8
Çocuklara baba olarak öğretilecek en önemli iki şey :	(46)	(205)	(386)
Ahlâkî ve dinî prensipler :	24 %	24 %	31 %
Milletine faydalı olmak :	17	17	20
En ziyade fedakârlık yapılacak gaye :	(34)	(185)	(348)
Şahsî tatmin ve saadet :	24 %	12 %	14 %
Şahsî idealler :	21	11	3
Ailenin refah ve saadeti :	3	7	7
Beşeriyetin saadeti :	9	14	8
Milletin refah ve saadeti :	21	38	45
Milletlerarası sulh ve huzur :	6	5	4
«Ecel» i muhtemel ölüm sebebi olarak zikredenlerin nisbeti :	(48)	(189)	(375)
Olgun bir hayat görüşü için dinî bir inancı zarurî bulanların nisbeti :	6 %	11 %	14 %
Aşağıda gösterilen sahalarla ilgileneceğiniz unsurların nisbetleri :	(52)	(207)	(397)
Mahallî meseleler :	46 %	59 %	69 %
Millî meseleler :	(51)	(204)	(397)
Milletlerarası meseleler :	25 %	13 %	14 %
Bilmiyorum şeklinde ki cevaplar :	20	56	67
	53	28	18
	2	3	1

	R. K.		SBF
	Gayri müslim	Müslim	
«Harbin bazen iyi birşey olduğu» kanaatinde bulunanların nisbeti :	(52) 23 %	(205) 20 %	(399) 33 %
Milletlerarası duruma hal çaresi olarak :	(46)	(202)	(384)
Egemen milli devlet esasını kabul edenler :	28 %	38 %	43 %
Dünya devleti fikrini kabul edenler :	52	44	36
«Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibariyle kötü ve tehlikeli olduğu geleneklerle dolu bir yerdir» fikrini benimseyenler :	39 %	28 %	39 %

Bu tablonun incelenmesi Rober Kollajdaki müsliman öğrencilerin Türk değerler örgüsünden epeyce uzaklaşmış olduklarını ve bir dereceye kadar Gillespie ve Allport tarafından tesbit edilen Batılı temayüllere yaklaştıklarını ortaya koymaktadır. Meselâ milliyetçilik derecesinin tâyini için kullanılan 5 muhtelif soruya verdikleri cevaplar bu öğrencilerin bu değere nisbeten daha az bağlı olduklarını göstermektedir. Buna mukabil Rober Kollaj öğrencileri beynelmilelciliği temsil eden dört noktada, bu değere SBF öğrencilerinden daha fazla temayül etmektedirler.²²

Yine ortaya çıkan sonuçlara göre Rober Kollaj öğrencileri, militarist değerlerin ölçüsü olarak alınan “harbin bazen iyi bir şey olduğu” kanaatine daha az katılmaktadırlar. Dinle ilgili değerlere bağlılığı gösteren 3 noktada da Robert Kollaj öğrencileri için elde edilen rakamlar, S. B. F. öğrencileri için bulunanlardan daha düşüktür. Aile ile ilgili değerlerde sadece iki ölçü mevcuttur ve bu iki noktada varılan sonuçlar birbirini tutmamaktadır. Mutlakiyetçi temayüller konusundaki farklılık ihmal edilecek kadar az buna karşılık otoriterlikle ilgili değerlerde, oldukça kaba bir tek ölçünün verdiği sonuçlara bakılırsa, Rober Kollaj öğrencileri S. B. F. öğrencilerine nisbetle daha az otoriterliğe mütemayildirler²³.

²². «En fazla fedakârlığı göze alacağınız gaye nedir?» sorusuna verilen cevaplardan «beşeriyetin saadeti» ve «milletlerarası sulh ve huzur» şeklinde olanların her iki birlikte ele alınmış ve beynelmilelciliğin bir ölçüsü sayılmıştır.

²³. Otoriterlik konusunda sadece birtek soruya verilen cevaplar üzerinde durulmaktadır. Zira Gillespie ve Allport tarafından yapılan araştırmada kullanılan ve dolayısı ile mukayeseye imkân sağlayan yegâne soru budur. Bununla beraber S. B. F. ve Robert Kollajda öğrencilere ayrıca «F. Testinden» (Otoriterlik derecesinin tâyini için umu-

Bu suretle Rober Kolej öğrencileri, S. B. F. öğrencilerinde görülen geleneksel Türk değerler sisteminden bir dereceye kadar ayrılmakta ve Batı değerler sistemine yaklaşmaktadırlar. Bununla beraber derhal belirtmek gerekir ki, Gillespie ve Allport'un Batı memleketlerine mensup öğrenciler için buldukları sonuçlar gözönünde tutulursa Rober Kolejli öğrencilerin Batılı öğrencilerden yine de bir hayli farklı oldukları ortaya çıkmaktadır. Millîyetçilik ve militarizm gibi bilhassa üzerinde durulan değerlerde bu öğrenciler en müfrit memleketler öğrencilerinden geri kalmamakta hattâ ekseriya onlardan daha da ileriye gitmektedirler.

Rober Kolej öğrencilerinin hangi tesirlerle Türk ve Batılı değer ör-gülerinin arasında bir noktada buldukları tâyin edilememiştir. Bu öğrenciler arasında, birinci sınıftan son sınıfa doğru yapılan karşılaştırmalar, bu gençlerin bahis konusu özelliklerini daha ilk sınıflardan itibaren gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bu itibarla bu öğrencilerin yüksek öğrenime başlamazdan evvel sosyal durumlarının bu sonuç, üzerinde müessir olduğu düşünülebilir.

II numaralı tabloda Rober Kolejli gayrimüslim öğrencilere ait sonuçların incelenmesi, bunların geleneksel Türk değerler sisteminden, aynı Kolejde ki müsliman öğrencilerden daha fazla uzaklaştıklarını göstermektedir. Gerçekten bu gayrimüslim öğrenciler daha az millîyetçi, dine daha az bağlı ve mukadderata inanmaya daha az mütemayildirler. Bu gençler esas itibariyle daha fazla beynelmilelci dirler; bunlar aynı zamanda, meselâ en ziyade şahsî idealleri için fedakârlık yapacaklarını belirtmek gibi daha çok şahıslarına yönelen değerler üzerinde durmaktadırlar; hatırlanacağı gibi bu temayül Batı memleketleri öğrencilerinin başlıca vasıflarından birini teşkil etmektedir. Azınlık gruplarına mensup öğrenciler hakkında ortaya çıkan bu sonuçlar başlangıçtaki tahminlerimiz ve azınlık gruplarının Türk camiası içindeki tarihî durumlarına uymaktadır. Bu öğrencilerin cevaplarının birinci sınıftan son sınıfa doğru incelenmesi de; bu gençlerin incelenen değerler bakımından arzettikleri durumun gördükleri tahsilin bir neticesi olmayıp Kollaje gitmezden önce benimsenmiş bulunduğunu telkin etmektedir. Mamafih azınlık gruplarına mensup bu öğrenciler hakkında varılan sonuçlar, Gillespie ve Allport'un Batı memleketleri öğrencileri için buldukları sonuçlarla karşımiyetle kullanılan bir test) alınan 6 sorudan müteşekkil bir test daha tatbik edilmiştir. Bu test sonucunda S. F. B. öğrencileri için medyan 4,3 ve Robert Kolej öğrencileri için 3,8 bulunmuştur. Bu neticede S. F. B. öğrencilerinin Robert Kolej öğrencilerinden daha fazla otoriterliğe temayül ettikleri yolunda yukarıda varılan sonucu teyit etmektedir.

İncelemeyi yapanlar :

laştırıldığında Rober Kollejli gayrimüslim gençlerin de yukarıda bahis-konusu edilen ve Türk öğrencileri tarafından benimsenen değerlere kuvvetle bağlı oldukları görülmektedir.

V

Başlangıçtanberi üzerinde durduğumuz neticeleri sonuç mahiyetinde bir defa daha tekrarlamak lüzumsuz olacaktır. Bu neticeler kâfi derecede vazih ve başlangıçtaki faraziyeleri kuvvetle destekler mahiyettedirler. Bu neticelerin, aynı zamanda, küçük ölçüde de olsa Türk cemiyeti hakkındaki bilgilerimize birşeyler katacağını ümid ederiz. İncelemenin tenkidini ilgililerin takdirlerine sunuyoruz. Ancak bu çeşit araştırmalar bakımından bir iki noktaya çok kısa olarak temas etmek isteriz : bugün için Türkiye'de bu tip incelemelerin geniş ölçüde tatbiki birçok güçlükler arz etmekle beraber, küçük ölçüde ve stratejik gruplar üzerinde araştırmalar yapmak pekâlâ mümkündür. Diğer taraftan bu inceleme, anket metodunun çeşitli milletlere mensup gruplar üzerinde yapılan incelemelerdeki tatbikatına da bir misal teşkil etmektedir.

BU ARAŞTIRMANIN YAPILMASINDA KULLANILAN SORU KAĞIDI ÖRNEĞİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SİYASAL BİLGİLER FAKÜLTESİ

LÜTFEN DİKKATLE OKUYUNUZ

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretim üyelerinden bazıları, Türk halkının düşünce ve tavırları ile ilgili ilmî bir araştırma programının bir kısmını teşkil etmek üzere Üniversite öğrencileri arasında bir inceleme yapmaktadırlar.

Bu maksatla hazırlanmış olan müteakip sahifelerdeki sorulara cevap vermek için zamanımızın küçük bir kısmını ayırmak lütfunda bulunursanız müteşekkir kalacağız. Bu sorulara vereceğiniz cevaplarda kimliğinizi belirtmenize katiyen ihtiyaç yoktur ; cevaplarınız sadece, yüzlerce Üniversiteli öğrencinin görüşlerini belirtecek geniş çapta istatistikî sonuçlara varmak için kullanılacaktır. Sizin isminiz mensup olduğunuz Üniversitenin kayıtlarından tamamen tesadüfî bir şekilde seçilmiştir. İlmî esaslara uygun bu tarz bir örneğe dahil olan bütün öğrencilerin soruları cevaplandırılmaları, varılacak sonuçların değeri bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu sebeple cevaplarınızı vererek soru kâğıdını iadeyi ihmal etmemeniz bilhassa rica olunmaktadır.

Sorulardan birçoklarını cevaplandırmak için, sorunun altında gösterilen muhtelif şıklardan kanaat ve fikirlerinize en uygun düşenin yanı-

na bir işaret koymanız kâfidir. Cevap kısmı açık bırakılan soruları arzu ettiğiniz gibi cevaplandırabilmeniz için de yer bırakılmıştır. Lûtfen her soruyu ciddî ve samimî olarak cevaplandırmaya çalışınız. Bu sorulardan hiçbirinin doğru bir cevabı yoktur. İstenilen şey tamamen sizin şahsî düşüncelerinizdir. Bu sebeple soruları cevaplandırırken arkadaşlarınıza danışmayınız. Bir soruyu cevaplandırdıktan sonra tekrar o soruya dönerek cevabınızı değiştirmeyiniz ve herhangi bir soruyu cevaplandırmak için fazla vakit sarfetmeyiniz.

Gösterdiğiniz ilgiye teşekkür ederiz.

- 1 — 2000 yılına kadar olması muhtemel şeyler arasında en fazla bilmek istediğiniz iki tanesini yazınız
 (1) _____
 (2) _____
- 2 — Şahsî istikbaliniz hakkında genel olarak nasıl bir duygu besliyorsunuz?
 _____ Şevk ve heyecan duyuyorum
 _____ Ümitliyim
 _____ İlgisizlik duyuyorum
 _____ Mütevekkilim (kaderime razı olacağım)
 _____ Nefret hissi duyuyorum
- 3 — Anne ve baba olarak çocuklarınıza öğretmeyi en fazla arzu ettiğiniz iki şey nelerdir?
 (1) _____
 (2) _____
- 4 — Hangi gaye için, şahsî rahatınızdan, zamanınızdan, ve paranızdan en fazla fedakârlık yapmayı göze alırsınız?

- 5 — Hayatınızda sizi en ziyade tatmin edecek üç şey veya faaliyet nelerdir? (Lûtfen sizi en fazla tatmin edecek hususu 1, ondan sonra geleni 2, ve üçüncü derecede olanı 3 numara ile işaretleyiniz) :
 _____ Mesleğiniz veya meşguliyetiniz
 _____ Aile münasebetleri
 _____ Boş zamanlar, eğlence faaliyetleri
 _____ Bir vatandaş olarak mensup olduğunuz şehrin mahallî faaliyetlerine katılma
 _____ Millî veya milletlerarası durumu düzeltmek için sarfedilen gayretlere katılma
 _____ Dinî inanç ve faaliyetler
- 6 — Genel olarak hayatta ilerlemenizde kabiliyetiniz mi yoksa iltimas (yani aileniz veya arkadaşlarınız vasıtasile sağlanacak şahsî nüfuz ve temaslar) mı size daha fazla yardımcı olacaktır?

— Kabiliyet
— İltimas

- 7 — Hayatınızda başınıza *gelebilecek* en kötü iki şey neler olabilir?
(1) _____
(2) _____
- 8 — Hayatınızda başınıza gelmesi *ihtimali bulunan* en kötü iki şey nelerdir.
(1) _____
(2) _____
- 9 — Kanaatinizce ölüm sebebiniz muhtemelen ne olacaktır?
- 10 — Aşağıdaki hususlardan hangisi ile daha fazla ilgileneceğinizi umuyorsunuz?
— İçinde yaşadığınız şehrin mahallî mesele ve dertleri.
— Millî meseleler.
— Milletlerarası meseleler.
- 11 — a. *Bekâr* kadınların ev işleri dışında bir meslek veya meşguliyete sahip olmaları hakkındaki düşünceniz nedir?
— Devamlı bir meslek sahibi olmalarına taraftarım
— Kısmî bir meşguliyet sahibi olmalarına taraftarım
— Ev işleri dışında herhangi bir meslek veya meşguliyet sahibi olmalarına taraftar değilim.
- b. *Evlü* kadınların ev işleri dışında bir meslek veya meşguliyete sahip olmaları hakkındaki düşünceniz nedir?
— Devamlı bir meslek sahibi olmalarına taraftarım
— Kısmî bir meşguliyet sahibi olmalarına taraftarım
— Ev işleri dışında herhangi bir meslek veya meşguliyet sahibi olmalarına taraftar değilim.
- 12 — Hayatınızda yapmış olmakla en ziyade gurur duyacağınız iki şey nedir?
(1) _____
(2) _____
- 13 — Kaderinizin aşağıdaki iki şıktan daha ziyade hangisi tarafından tâyin edileceğini umuyorsunuz:
— Geniş ölçüde sizin tarafınızdan.
— Sizin üzerlerinde pek az kontrolunuz olan dış etkenler tarafından.
- 14 — Kanaatinizce 1958 ile 2000 yılları arasında bir dünya harbi daha olacak mıdır?
— Evet, önümüzdeki 5 yıl içinde
— Evet, önümüzdeki 15 yıl içinde

- Evet, önümüzdeki 30 yıl içinde
- Evet, önümüzdeki 40 yıl içinde.
- Hayır.

15 — Harp :

- Lüzumsuz ve önlenilmesi kabil bir şeydir
- Zarurî bir kötülüktür.
- Bazen iyi bir şeydir.

16 — Demokrasi ekseriya Abraham Lincoln'un ifadesile «Halkın, Halk tarafından, Halk için idaresi» şeklinde tarif edilmektedir. Bu duruma göre, şayet mecbur kalsaydınız şu şıklardan hangisine daha ziyade önem verirdiniz ?

- Halk tarafından idareye ; yani halkın takip edilecek politikayı bizzat veya serbestçe seçtiği temsilcileri vasıtasile tâyin ettiği idare tarzına.
- Halk için idareye ; yani halkın idarecileri ve bunlar tarafından takip edilecek politikayı tâyinde pekaz bir rolü olmakla beraber, umumun refah ve saadetine önem veren bir idare tarzına.

17 — Halihazır milletlerarası duruma bir hal çaresi olarak belli başlı dört ihtimal ileri sürülmektedir. Lütfen bunlardan gerçekleşmesini *arzu ettiğiniz* hal şekli ile hayatınız süresi içinde gerçekleşmesine en ziyade *ihtimal verdiğiniz* hal çaresini işaretleyiniz :

Arzu edilen ihtimal verilen

- (1) Büyük ölçüde her memleketin yakın geçmişte olduğu gibi tam egemenliğini muhafaza edeceği
- (2) Meselâ bir Pan - Amerikan Birliği, bir Batı Avrupa Birleşik Devletleri, v. s. gibi geniş bölge idarelerinin kurulması suretiyle bölgeciliğin gelişmesi.
- (3) Rusya ve başlangıçta katılmayan mil'etlere de kapısı açık tutulmak şartıyla komünist olmayan memleketlerin ekserisi tarafından kurulacak federal bir birlik.
- (4) Muhtemelen Birleşmiş Milletleri genişletmek suretiyle bir dünya devleti kurulması.

18 — Tam mânasile olgun bir hayat görüşüne ulaşabilmek için şu veya bu şekilde bir dinî duygu veya inanca sahip olmak gerektiği düşüncesinde misiniz ?

- Evet,
 — Hayır,
 — Kararsızım.

19 — Aşağıdaki fikirlerle ne derece mutabıksınız :

a. «Dünya, üzerinde yaşayan insanların esas itibarile kötü ve tehlikeli oldukları, güçlüklerle dolu bir yerdir.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

b. «İnsanlara itimat edilebilir.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

c. «Şayet kâfi derecede azim ve irade sahibi isek hiçbir güçlük bizi yolumuzdan alıkoyamaz.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

d. «İnsanların tabiatı böyle olduğu müddetçe daima harp ve çatışma olacaktır.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

e. «İlim birçok şeyleri izah edebilir; fakat insan zihni tarafından kavranmasına imkân olmıyan önemli pek çok şeyler de vardır.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

f. «Birgün muhtemelen astrolojinin (yani yıldızlardan talih okuma ilminin) birçok şeyleri izah edebileceği ispatlanacaktır.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

g. «Eski Yunanlı ve Romalıların cinsî hayattaki taşkınlıkları halen bu memleketteki durumla, hattâ bu gibi şeylerin yapıldığına en az ihtimal verilen yerlerde olup bitenlerle, kıyaslandığı takdirde pek hafif kalırdı.»

- Tamamile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirdeyim.
 — Esas itibarile bu fikirde değilim.
 — Bu fikirde değilim.

BAZI İSTATİSTİKİ BİLGİLER

1 — Lütfen cinsiyetinizi, yaşınızı ve medenî halinizi belirtiniz :

Cinsiyet :

_____ Erkek
_____ Kadın.

Yaş :

_____ 17 ve daha aşağı
_____ 18
_____ 19
_____ 20
_____ 21
_____ 22 ve daha yukarı

Halihazırdaki medenî hal :

_____ Bekâr, nişanlı değil
_____ Bekâr, nişanlı
_____ Evli
_____ Boşanmış veya dul.

2 — İçinde yetiştiğiniz ailenin hangi sosyal ve iktisadî sınıfa mensup olduğu kanaatindesiniz :

_____ Yukarı sınıf
_____ Orta sınıf
_____ İşçi sınıfı
_____ Aşağı sınıf

3 — a. Babanızın esas mesleği nedir? (Şayet babanız emekli ise veya halen hayatta değilse mesleği ne idi? Yahut şayet bir akrabanız veya bir başkası tarafından büyütüldü iseniz bu kimsenin mesleği nedir veya ne idi?)

b. Annenizin mesleği nedir? (veya ne idi)?

_____ Ev kadını
_____ Meslek sahibi (lûtfen mesleği belirtiniz) _____

4 — Lütfen talebesi olduğunuz Üniversite veya Okulu, Fakülteyi ve sınıfınızı belirtiniz :

_____ a. Üniversite veya Okul
_____ b. Fakülte veya kısım
_____ c. Sınıf

5 — Tabiyetiniz nedir?

_____ a. Türk vatandaşı
_____ b. Türk vatandaşı değil.

6 — Lütfen müslüman olup olmadığınızı belirtiniz :

_____ a. Müslüman
_____ b. Müslüman değil.

7 — Bu soru kâğıdını doldurduğunuz tarihi lûtfen belirtiniz. _____